

# **BRAEM • VUB**

**TEMPEL DER WETENSCHAPPEN**

**TEMPLE DES SCIENCES**

**TEMPLE OF SCIENCES**

**Charlotte Nys**

**Erik Hendrickx**

**Jeanine Lambrecht**

# VOORWOORD

Jan Danckaert

Rector zijn van de Vrije Universiteit Brussel is een privilege. Niet het minst omdat ik mijn werk mag doen op de vijfde en hoogste verdieping van een van de mooiste gebouwen van de hoofdstad en van het land. De architect is hier duidelijk belangrijker dan de rectorale functie, want sinds de allesomvattende restauratie en renovatie noemen we het VUB-rectoraatsgebouw het Braemgebouw.

Dat is terecht, want de visionaire modernistische architect Renaat Braem leverde in de jaren 70 een absoluut meesterwerk af. Al kreeg het pas decennia later de waardering die het verdiende.

Ik heb alvast het gevoel voortdurend inspiratie te putten uit de schoonheid, de kracht en de wijsheid die Braem in zijn ontwerp tot uiting heeft laten komen. Alles is bijzonder: de opvallende ellipsvorm, de gigantische luifel vol symboliek, de ingenieuze sierlijke trappenhal, en natuurlijk de muurschilderingen die van beneden naar boven het verhaal van het universum, het leven en de mens vertellen. Het Braemgebouw staat voor vrijheid, voor openheid en voor verbondenheid. Het is ons vlaggenschip in Brussel, in de samenleving en in de wereld.

# PRÉFACE

Jan Danckaert

Être recteur de la Vrije Universiteit Brussel est un privilège, notamment parce que j'ai le plaisir de travailler au cinquième et dernier étage d'un des plus beaux bâtiments de la capitale et du pays. Ici, la fonction de l'architecte est clairement plus importante que la fonction rectorale. C'est la raison pour laquelle nous avons rebaptisé le bâtiment du rectorat de la VUB en Bâtiment Braem depuis que nous l'avons complètement renové.

Et c'est bien mérité, car pendant les années 1970, l'architecte moderniste visionnaire Renaat Braem a réalisé un chef-d'œuvre absolu et il a fallu des décennies pour qu'il reçoive la reconnaissance qu'il méritait tant.

Je ressens une source d'inspiration continue grâce à la beauté, la force et la sagesse que Braem a insufflées dans son design. Tout y est remarquable : la forme elliptique frappante, l'immense auvent chargé de symbolisme, les escaliers ingénieusement élégants, et bien sûr, les fresques murales qui racontent, de bas en haut, l'histoire de l'univers, de la vie et de l'humanité.

Le bâtiment Braem incarne la liberté, l'ouverture et la connexion. Il est notre vaisseau amiral à Bruxelles, dans la société et dans le monde.

# PREFACE

Jan Danckaert

Being the rector of Vrije Universiteit Brussel is a privilege, not least because I get to do my work on the fifth and highest floor of one of the most beautiful buildings in the capital and the country. Here, the architect is clearly more important than the rectoral function, because since the comprehensive restoration and renovation, we have renamed the VUB rectorate the Braem Building.

And rightly so, because in the 1970s, the visionary modernist architect Renaat Braem delivered an absolute masterpiece. Although it took decades for it to receive the appreciation it deserved.

I constantly feel inspired by the beauty, strength, and wisdom that Braem infused into his design. Everything about it is remarkable: the striking elliptical shape, the gigantic canopy full of symbolism, the ingeniously elegant staircases, and of course, the murals that tell, from bottom to top, the story of the universe, life, and humanity.

The Braem Building represents freedom, openness, and connectedness. It is our flagship in Brussels, in society, and in the world.

# INLEIDING

Het rectoraatsgebouw van de Vrije Universiteit Brussel is een architecturaal meesterwerk dat symbool staat voor de visie en volharding van de modernistische architect Renaat Braem. De oplevering vindt plaats in 1976, een tijd waarin Braem, toen 66 jaar, zijn unieke organische architectuur tot volle ontplooiing brengt. Dit gebouw is niet zomaar een administratief centrum; het is een statement, een ruimtelijke vertaling van de waarden van de universiteit en een onderbelicht icoon voor de Belgische architectuurgeschiedenis.

Het ontwerp van Braem ontstaat na vallen en opstaan. Zijn zoektocht naar een vorm die zowel krachtig als symbolisch is, leidt hem uiteindelijk tot de ellips. Deze levendige vorm weerspiegelt een heliocentrisch wereldbeeld en staat volgens Braem symbool voor het zoeken naar «de ultieme waarheid» – een missie die perfect aansluit bij de rol van een universiteit. De ellips manifesteert zich niet alleen in de plattegrond, maar ook in de manier waarop het gebouw zich in de ruimte gedraagt: monumentaal en uitnodigend aan de voorkant, geleidelijk aan versmallend en bescheidener aan de zijkant, geschikt om de dynamiek van een bruisende jonge universiteit te verbeelden.

Naast zijn architecturale visie heeft Braem een diepgewortelde overtuiging dat architectuur meer is dan functionaliteit. Hij ziet het als een middel om ideologie en idealen uit te dragen. Dit komt tot uiting in de sculpturale luifels, de ontmoetingsruimtes en de 500 meter lange muurschilderingen op de centrale kernen van het gebouw. Het rectoraatsgebouw is dan ook een toonbeeld van «totaalarchitectuur», waarin vorm, functie, symboliek en kunst samenkomen. Braem omschrijft de totaalarchitectuur als «de kunst van het organiseren van het menselijk milieu».

Na bijna vijftig jaar was het gebouw toe aan restauratie en renovatie. De uitdaging? De erfgoedwaarde respecteren en tegelijk het gebouw klaarmaken voor de 21e eeuw. De restauratie brengt niet alleen technische verbeteringen – zoals structurele verstevigingen en duurzame optimalisaties – maar zorgt er ook voor dat de oorspronkelijke symboliek en openheid van het ontwerp opnieuw tot hun recht komen. De introductie van landschapskantoren en de restauratie van de muurschilderingen geven het gebouw een tweede adem.

Dit boek neemt de lezer mee in de fascinerende geschiedenis van het rectoraatsgebouw. Van de uitdagingen die Braem moet overwinnen tot de subtiele ingrepen die het gebouw vandaag een nieuwe toekomst geven. Het vertelt niet alleen het verhaal van een architect en zijn werk, maar ook dat van een universiteit die trouw blijft aan haar kernwaarden. *Braem.VUB, een tempel der wetenschappen* is een ode aan de architectuur, aan de kracht van doorzettingsvermogen en aan zelfontplooiing door onderzoek.

Een eigenzinnige plek ontworpen door een eigenzinnige architect voor een eigenzinnige universiteit.

# INTRODUCTION

Le bâtiment du rectorat de la Vrije Universiteit Brussel est un chef-d’œuvre architectural symbolisant la vision et la persévérance de l’architecte moderniste René (ou Renaat) Braem. Il est achevé en 1976, année où Braem, alors âgé de 66 ans, développe pleinement son architecture organique unique. Ce bâtiment n’est pas un simple centre administratif. C’est à la fois une déclaration et une traduction spatiale des valeurs de l’université, mais aussi une icône sous-exposée de l’histoire de l’architecture belge.

Le projet de Braem met un certain temps avant de voir le jour. Sa recherche d’une forme à la fois puissante et symbolique le conduit finalement à l’ellipse. Cette forme dynamique reflète une vision héliocentrique du monde et symbolise, selon Braem, la recherche de « la vérité ultime » – une mission parfaitement en ligne avec le rôle d’une université. L’ellipse se remarque non seulement sur le plan, mais aussi dans la façon dont le bâtiment se comporte dans l’espace : monumental et accueillant à l’avant, il se rétrécit progressivement pour devenir plus modeste sur le côté, représentant la dynamique d’une jeune université pleine de vie.

Outre sa vision architecturale, Braem est profondément convaincu que l’architecture ne se résume pas à la simple fonctionnalité. C’est pour lui, un moyen de propager une idéologie et des idéaux. Cela se reflète dans l’auvent sculptural, aux espaces de rencontre et aux fresques murales de 500 mètres de long sur les éléments centraux du bâtiment. Le bâtiment du rectorat représente donc un bel exemple d’« architecture totale », dans lequel se rejoignent forme, fonction, symbolisme et art. Braem décrit l’architecture totale comme « l’art d’organiser l’environnement humain ».

Après presque 50 ans, le bâtiment avait grand besoin d’être restauré et rénové. Le défi ? Respecter la valeur patrimoniale tout en préparant le bâtiment pour le 21<sup>e</sup> siècle. La restauration ne se contente pas d’apporter des améliorations techniques – comme des renforcements structurels et des optimisations durables – mais elle rétablit également le symbolisme et l’ouverture d’origine de la conception. L’introduction de bureaux paysagers et la restauration des peintures murales donnent une seconde vie au bâtiment.

Le lecteur découvrira dans ce livre l’histoire fascinante du bâtiment du rectorat. Des défis que Braem doit relever aux interventions subtiles qui donnent aujourd’hui un nouvel avenir au bâtiment. Il conte non seulement l’histoire d’un architecte et de son travail, mais aussi celle d’une université toujours fidèle à ses valeurs fondamentales. *Braem.VUB, un temple des sciences* est une ode à l’architecture, au pouvoir de la persévérance et au développement personnel par la recherche. Un lieu singulier conçu par un architecte singulier pour une université singulière.

# INTRODUCTION

The rectorate building of Vrije Universiteit Brussel is an architectural masterpiece symbolising the vision and perseverance of modernist architect Renaat Braem. It was completed in 1976, a time when Braem, then 66, brought his unique organic architecture to fruition. This building is not merely an administrative centre; it is a statement, a spatial embodiment of the university’s values and an overlooked icon of Belgian architectural history.

Braem’s design emerges through trial and error. His search for a shape that is both powerful and symbolic ultimately leads him to the ellipse. This vibrant shape reflects a heliocentric worldview and, according to Braem, symbolises the search for «the ultimate truth» – a mission that perfectly aligns with the role of a university. The ellipse manifests itself not only in the floor plan, but also in the building’s spatial presence: monumental and inviting at the front, gradually narrowing and more modest at the sides, suitable for representing the dynamics of a bustling young university.

In addition to his architectural vision, Braem has a deep-seated conviction that architecture is about more than just functionality. To him, it is a means of expressing ideology and ideals. This is reflected in the sculptural canopies, the meeting spaces and the 500-metre-long murals on the central cores of the building. The rectorate building is therefore a paragon of «total architecture» or «total design», in which form, function, symbolism and art come together. Braem describes total architecture as «the art of organising the human environment».

After almost fifty years, the building is in need of restoration and renovation. The challenge? Respecting its historical value while preparing the building for the 21st century. The renovation not only brings technical improvements – such as structural reinforcements and sustainable optimisations – but also restores the original symbolism and openness of the design. The introduction of open-plan offices and the restoration of the murals give the building a new lease on life.

This book takes the reader on a journey through the fascinating history of the rectorate building. From the challenges Braem has to overcome to the subtle interventions that secure the building’s future today, it tells not only the story of an architect and his work, but also that of a university that remains true to its core values. *Braem.VUB, a Temple of Science* is an ode to architecture, the power of perseverance, and self-development through research. An unconventional place designed by an unconventional architect for an unconventional university.



01



02



03



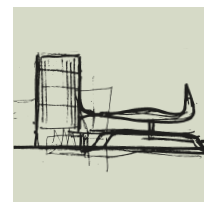
04



05



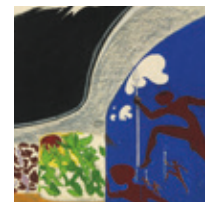
06



07



08



09



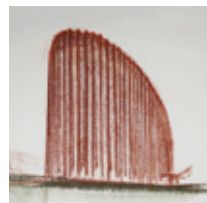
10



11



12



13



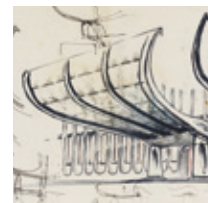
14



15



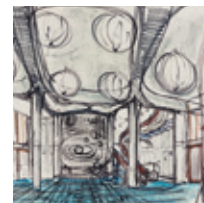
16



17



18



19



20



21



22



23



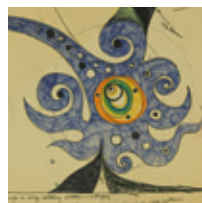
24



25



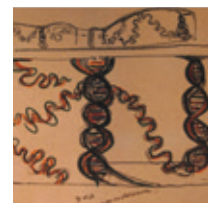
26



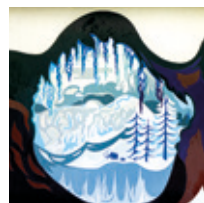
27



28



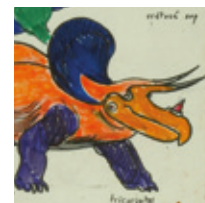
29



30



31



32

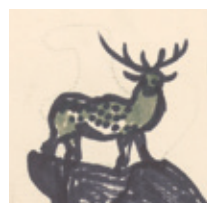
DE LEZER DWAALT VRIJ, VIA BEELD EN WOORD, HET VERHAAL  
VOLGEND OF KRISKRAS DOOR DE TEMPEL DER WETENSCHAPPEN  
VAN BRAEM EN VUB.

LE LECTEUR SE PROMÈNE LIBREMENT, AU FIL DES IMAGES ET DES  
MOTS, DE MANIÈRE CHRONOLOGIQUE OU ALÉATOIRE, DANS  
LE TEMPLE DES SCIENCES DE BRAEM ET LA VUB.

THE READER ROAMS FREELY, THROUGH IMAGES AND WORDS,  
EITHER FOLLOWING THE STORY OR MEANDERING THROUGH  
THE TEMPLE OF SCIENCES OF BRAEM AND VUB.



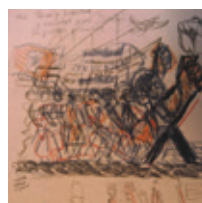
33



34



35



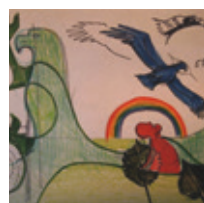
36



37



38



39



40



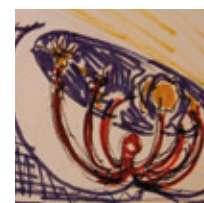
41



42



43



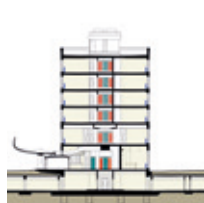
44



45



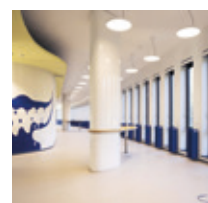
46



47



48



49



50



51



52



53



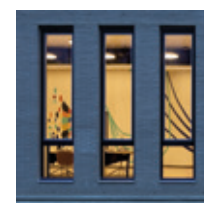
54



55



56



57



# 01

**VUB & ULB** — In 1969 wordt de VUB een autonome universiteit na de opdeling van de Université Libre de Bruxelles (ULB) in de Franstalige ULB en de Nederlandstalige VUB. Ze mogen elk voor de helft het voormalige Oefenplein van de militaire kazernes van Etterbeek bebouwen. De raad van bestuur van de ULB-VUB beslist een internationale prijsvraag uit te schrijven voor het ontwerp van een masterplan om op de lege vlakte van het Oefenplein een dubbele universitaire campus in te richten.

Uit meer dan tweehonderd inzendingen wordt die van architect Noël Le Maresquier gekozen. Het ontwerpen van de concrete gebouwen in dit masterplan wordt toegewezen aan verschillende architecten. De opdracht voor een administratie- en rectoraatsgebouw wordt in 1971 gegeven aan de Antwerpse modernistische architect Renaat Braem.

**VUB & ULB** — En 1969, la VUB devient une université autonome après la scission de l'Université Libre de Bruxelles (ULB) en ULB francophone et VUB néerlandophone. Elles peuvent chacune s'installer sur une moitié de l'ancienne Plaine des manoeuvres des casernes militaires d'Etterbeek. Le conseil d'administration de l'ULB-VUB décide de lancer un concours international pour la conception d'un plan directeur visant à créer un double campus universitaire sur l'espace vide de la Plaine.

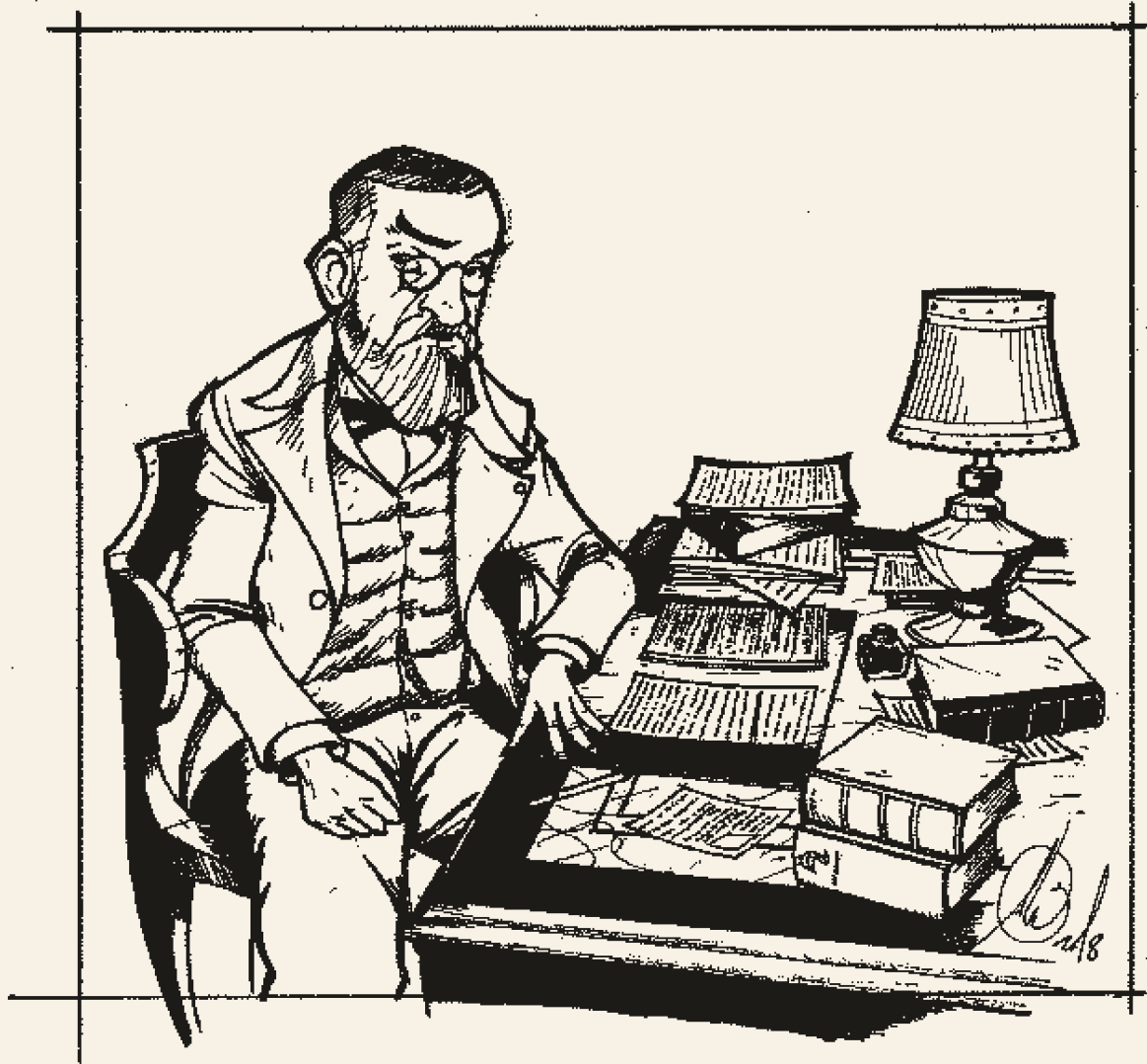
Parmi les plus de deux cents candidatures, c'est celle de l'architect Noël Le Maresquier qui sera retenue. Les plans des bâtiments de ce plan directeur seront attribués à différents architectes. L'architecte moderniste anversois René Braem s'est vu confier en 1971 la construction d'un bâtiment qui abritera l'administration et le rectorat.

**VUB & ULB** — In 1969, VUB becomes an autonomous university after the Université Libre de Bruxelles (ULB) split into the French-speaking ULB and the Dutch-speaking VUB. Each university is allowed to develop half of the former exercise yard of the Etterbeek military barracks. The ULB-VUB board of directors decides to launch an international competition to design a master plan to create a double university campus on the vacant exercise yard.

Out of more than two hundred entries, the design by architect Noël Le Maresquier is chosen. The design of individual buildings within the master plan are then assigned to different architects. In 1971, the commission for an administration and rectorate building is awarded to the Antwerp modernist architect Renaat Braem.

- 1 Masterplan voor de universitaire campus van VUB en ULB.  
Bron: Collectie CAVA – VUB, Archief Dienst Infrastructuur VUB
- 2 VUB-campus tijdens de bouw met links bovenaan het rectoraat met zijn ondergrondse parking  
Bron: Collectie CAVA – VUB. Fotograaf Jean Laurent, 13/01/1975
- 3 VUB-campus kort na de realisatie.  
Bron: Collectie CAVA – VUB





**POINT CARRÉ** — De Vrije Universiteit Brussel is een open en tolerante universiteit. Ze onderschrijft het principe van Vrij Onderzoek als basisfilosofie, gebaseerd op de tekst van de Franse wiskundige en natuurfilosoof Henri Poincaré (1854–1912):  
 «Het denken onderwerpt zich niet, noch aan een dogma, noch aan een partij, noch aan een hartstocht, nog aan een belang, noch aan een vooroordeel, noch aan om het even wat, maar uitsluitend aan de feiten zelf, want zich onderwerpen betekent het einde van alle denken.»

De ULB, waaruit de VUB is ontstaan, werd in 1834 opgericht door de Brusselse advocaat Pierre-Théodore Verhaegen (1796–1862) als een uitgesproken vrijzinnige universiteit, onafhankelijk van Staat en Kerk, en waar academische vrijheid heerste. De VUB koestert meer dan ooit dat vrije denken.

**POINT CARRÉ** — La Vrije Universiteit Brussel est une université ouverte et tolérante. Sa philosophie de base est le Libre Examen, basé sur le texte du mathématicien et philosophe de la nature français Henri Poincaré (1854–1912) :

« La pensée ne doit jamais se soumettre, ni à un dogme, ni à un parti, ni à une passion, ni à un intérêt, ni à une idée préconçue, ni à quoi que ce soit, si ce n'est aux faits eux-mêmes, parce que se soumettre, ce serait cesser d'être. »

L'ULB, dont est issue la VUB, a été fondée en 1834 par l'avocat bruxellois Pierre-Théodore Verhaegen (1796–1862) en tant qu'université clairement libre, indépendante de l'État et de l'Église, et où la liberté académique prévaut. La VUB chérit plus que jamais cette liberté de pensée.

**POINT CARRÉ** — Vrije Universiteit Brussel is an open and tolerant university. It subscribes to the principle of «Free Enquiry» as its basic philosophy, based on the text of French mathematician and natural philosopher Henri Poincaré (1854–1912).

«Thinking never submits, neither to a dogma, nor to a party, nor to a passion, nor to an interest, nor to a prejudice, nor to anything, but only to the facts themselves, for making it subjugate means the end of all thinking.»

ULB, from which VUB emerged, was founded in 1834 by Brussels lawyer Pierre-Théodore Verhaegen (1796–1862) as a distinctly liberal university, independent of State and Church, and where academic freedom prevailed. VUB remains deeply committed to the tradition of free thought.



**OEFENPLEIN VAN DE VOORMALIGE KAZERNEWIJK** — Het Oefenplein werd in de 19e eeuw aangelegd op grondgebied van Elsene, nabij de nieuwe kazernewijk van Etterbeek, aan de overkant van de toenmalige «Boulevard Militaire» (heden Generaal Jacqueslaan), deel van een nieuwe ring rond Brussel. Dit alles gebeurde zoals opgenomen in het urbanisatieplan voor de uitbreiding van Brussel van Victor Besme (1834–1904) in opdracht van Leopold II. Wanneer het leger er in de 20e eeuw wegtrekt, is het voormalige Oefenplein, 44 hectare groot, opeens een begeerlijk open bouwterrein. In juni 1969 verkoopt de Staat het aan de ULB. Een gedeelte van 20 hectare, palend aan de Generaal Jacqueslaan, wordt gereserveerd voor de nieuwe VUB-campus. Het is zeer gunstig gelegen, zowel qua zichtbaarheid als qua bereikbaarheid via het openbaar vervoer.

**PLAINE DES MANOEUVRES QUARTIER DES CASERNES** — La Plaine a été implantée au 19<sup>e</sup> siècle sur le territoire d'Ixelles, près du nouveau quartier des casernes d'Etterbeek, de l'autre côté de l'ancien «Boulevard Militaire» (aujourd'hui Boulevard Général Jacques), qui faisait partie d'un nouveau ring autour de Bruxelles. Tout était prévu dans le plan d'urbanisation pour l'expansion de Bruxelles de Victor Besme (1834–1904) sur ordre de Léopold II. Lorsqu'au 20<sup>e</sup> siècle, l'armée quitte l'ancienne Plaine d'une superficie de 44 hectares, cet espace devient soudain un terrain de construction libre et convoité. En juin 1969, l'État le vend à l'ULB. Une partie de 20 hectares, adjacente au Boulevard Général Jacques, sera réservée au nouveau campus de la VUB. L'endroit est très bien situé, que ce soit en termes de visibilité ou d'accessibilité en transports publics.

**EXERCISE YARD OF THE FORMER BARRACKS DISTRICT** — The Exercise Square was built in the 19th century on the territory of Ixelles, near the new barracks district of Etterbeek, across the then «Boulevard Militaire» (today Boulevard General Jacques), part of a new ring road around Brussels. All this was done as intended in the urbanisation plan for the expansion of Brussels by Victor Besme (1834–1904) commissioned by Leopold II. When the army left there in the 20th century, the former exercise yard, 44 hectares in size, was suddenly a desirable open building site. In June 1969, the state sold it to ULB. A 20-hectare section, adjacent to Boulevard General Jacques, is set aside for the new VUB campus. It is very conveniently located, both in terms of visibility and accessibility by public transport.

- 1** Archiefphoto van het Oefenplein van de voormalige kazernewijk van Elsene.  
Bron: Collectie CAVA – VUB
- 2-3** Archiefphoto van het Oefenplein van de voormalige kazernewijk van Elsene.  
Bron: Collectie CAVA – VUB

